Moara cu noroc

- IOAN SLAVICI -

Introducere:

Scriitor afirmat la sfârșitul sec. XIX, Ioan Slavici este unul dintre adepții realismului clasic. Având, pe de o parte, o evidentă concepție clasică, didactică și moralizatoare asupra rolului literaturii, dar îmbinând, pe de altă parte, o cunoaștere profundă și rafinată a sufletului omenesc, Slavici dezvoltă în Moara cu noroc o nouă viziune asupra lumii și vieții satului transilvănean.

Încadrare:

- publicată în 1881 în vol. Novele din popor
- nuvelă realistă de factură psihologică
- caracterul REALIST:
  - lipsa idealizării eroilor
  - tema FAMILIEI și a DORINȚEI DE ÎNAVUȚIRE
  - accentul cade pe relația OM-MEDIUL din care provine
  - verosimilitate -> MIMESIS
  - obiectivitatea persp. narative
  - personaje tipologice (tipice pt. o anumită categorie socială)
- caracterul PSIHOLOGIC
  - conflictul psihologic (INTERIOR)
  - tehnici de analiză psihologică
  - frământările de conștiință ale protagonistului Ghiță (MONOLOG INTERIOR)
  - surprinde PROCESUL DE DEZUMANIZARE a cârciumarului.

Maria Dia www.mariusdia.com

• specia literară – NUVELĂ, deoarece:

- construcție riguroasă, epică, în proză
- pe un singur fir narativ
- conflict puternic, concentrat
- concisia intrigii
- tendința de obiectivare a perspectivei narative
- verosimilitate
- personaje relativ puține, caracterizate succint, cu gravitează în jurul personajului principal, prezentat evolutiv.

Motive: HANUL, BANUL, DESTINUL, LĂCOMIA etc.

Tema

• surprinde caracterul realist și psihologic

• constă în CONSECINȚELE NEFASTE ȘI DEZUMANIZANTE ALE DORINȚEI DE ÎNAVUȚIRE, dublată de TEMA DESTINULUI ÎMPLACABIL

• din perspectivă socială: - încercarea lui Ghiță de a-și schimba statutul social (CIZMAR -> CÂRCIUMAR)
- dorința de a asigura familiei sale un trai îndestulat

• din perspectivă moralizatoare: - efectele nefaste provocate de setea de avere

• din perspectivă psihologică: - conflictul interior trăit de Ghiță
- dezumanizarea sa

Titlul

• ironic, desemnează „Moșul blestemat"

• simbolic, paradoxal, „Moara cu noroc"

• moara aduce nenorocirea
↳ câștigurile aduse de Ghiță cauzând grave abateri etice (minciuni și crime)

• situată la „răscrucea tuturor primejdiilor" (Al. Macedonski)

Conflictul

-> CONFLICTUL PRINCIPAL, INTERIOR: de ordin MORAL, PSIHOLOGIC

- Gluță oscilează între
  - a rămâne om cinstit
  - a se îmbogăți alături de Zică

-> CONFLICTUL EXTERIOR:

- Gluță - Zică Tămădăul
  - -> confruntarea dintre cârciumar și tămădău
  - -> vorbit de patima banului, Gluță se simte vulnerabil față de Zică, deoarece care familie și ține de imaginea de om cinstit
  - -> Gluță se vede constrâns să accepte colaborarea cu Zică, fapt care îi va afecta grav echilibrul interior.
- Gluță - Ana
  - -> dezechilibrul interior al lui Gluță duce la destrămarea familiei.

Perspectiva narativă

- narator obiectiv, omniscient și omnipresent
- narațiune la pers. III, persp. „dindărăt"
- tehnici narative:
  - TEHNICA DETALIULUI OBIECTIV
  - TEHNICA DETALIULUI SEMNIFICATIV
  - TEHNICA BULGĂREUI DE ZĂPADĂ
  - TEHNICA PUNCTULUI DE VEDERE (caracterul anticipativ, premonitoriu al vorbelor bătrânei) și ANTICIPĂRII.

„Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă-e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit"

Maria Diac WWW.MARIADIUS.COM

Structură și compoziție

-> alcătuită din 17 capitole, cu prolog și epilog => SUBIECT CONCENTRAT

Timpul și spațiul -> pe parcursul unui an
-> între 2 repere temporale cu val. religioasă: Sf. Gheorghe, Paște

Subiectul:

EXPOZIȚIUNEA

-> cadrul acțiunii este fixat prin descrierea drumului care merge la Moara cu noroc și a locului în care se află cârciuma. (REALISTĂ; așezată la răscruce și înconjurată de pădure)

-> Ghiță, țăran sărac, ia în arendă cârciuma pentru a-și schimba statul material și social.

-> o vreme, Ghiță se dovedește harnic și priceput, iar afacerea prosperă => apar primele semne ale bunăstării (scena numărării banilor, sâmbătă seara)

! avertismentul bătrânei cu sens anticipativ și rol de INCIPIT:
„Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit."

INTRIGA

-> apariția lui Lică Sămădăul (personaj carismatic), șeful porcarilor, la Moara cu noroc

-> tulbură echilibrul familiei și declanșează conflictul int. al lui Ghiță

-> acesta îmi impune imediat regulile: îi cere să-i aprindă câini trăc pe la moară => Ghiță are nevoie de acordul lui pt. a rămâne la Moară.

-> Ana intuiește că este „om rău și primejdios"

-> Lică este ofensiv și autoritar, conducând discuția (INTEROGATORIUL), iar Ghiță este defensiv și prudent.

-> conștientizând pericolul, Ghiță își ia măsuri de apărare: cumpără 2 pistoale de la Arad, își ia 2 câini și angajează o slugă: pe Marți („un om lung și slab ca un brad")

DESFĂȘURAREA ACȚIUNII

-> se concentrează în jurul procesului de DEZUMANIZARE trăită a protagonistului și ÎNSTRĂINĂRII de familie.

-> divine complicei la fărădelegile lui Zică:

=> datorită „generozității" Tămădăului, starea materială a lui Ghiță devine tot mai înfloritoare

=> cârciumarul devine interiorizat, moderat, violent.

-> percepe familia ca pe o povară, se poartă brutal față de Ana și copii.

-> se îndepărtează de Ana

-> este cinchetat în două rânduri
- complicitate în jefuirea cărămăzului
- complicitate în uciderea unei femei și a unui copil.

-> la proces, Ghiță jură „strâmb"

-> este eliberat pe „cherezie"

-> își pierde imaginea de om cinstit în fața satenilor

-> cârciumarul se coliză cu jandarmul Dinuță (fost hoț de codru și tovarăș al lui Zică) pentru a-l da în vileag pe Tămădău, însă nu este onest nici cu acesta, dorind să-și păstreze o parte din banii obținuți din afaceri necurate.

PUNCTUL CULMINANT

-> Ghiță ajunge pe ultima treaptă a DEGRADĂRII MORALE

-> îi aruncă sotia în brațele Tămădăului, lăsând-o singură la cârciumă, în timp ce el merge să-l anunțe pe jandarm că Zică are asupra lui banii furați.

-> Ana, dezgustată de lașitatea soțului (fără să știe motivul real pt. care el plecase), într-un gest de răzbunare disperată, i se dăruiește lui Zică, deoarece el e „om", pe când Ghiță „nu e decât muiere în haine bărbătești".

SCENA MORȚII PERSONAJELOR

-> este puternic dramatizată

-> dându-și seama că rolia l-a înșelat, Ghiță o ucide pe Ana, cu gândul ca apoi să se sinucidă:

„Simt că mi s-a pus ceva de-a curmeziș în cap și că nu pot trăi, iară pe tine nu pot să te las vie în urma mea."

-> Ghiță este împușcat de Răut, la ordinul lui Lică

-> incendierea hanului la comanda lui Lică

-> Lică se sinucide, izbindu-se cu capul de un copac pentru a nu fi prins de dinți.

DEZNODĂMÂNTUL

-> tragic: curățirea satului blestemat prin FOC

-> moralizator: sancționarea protagoniștilor

-> singurele personaje care supraviețuiesc sunt bătrâna și copiii: SINGURELE FIINȚE INOCENTE ȘI MORALE

-> se încheie cu vorbele înțelepte ale bătrânei, contemplând rămășițele hanului:

„- Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! zise ea într-un târziu. Simțeam eu că n-are să iasă bine: dar așa le-a fost dată!"

fatalitatea destinului uman

Simetria INCIPIT - FINAL

-> descrierea drumului ce duce la Moara cu noroc (TEHNICA DETALIULUI SEMNIFICATIV)

-> caracterul anticipativ și premonitoriu al vorbelor bătrânei (REPLICI-TEZE ale nuvelei)

PROLOG: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit." (sensul fericirii)

EPILOG: „Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! [...] Simțeam eu că n-are să iasă bine: dar așa le-a fost dată!" (forța destinului)

Personajele

• în nuvelă, accentul nu cade pe actul povestirii, ci pe construcția personajelor, care par să aibă un destin prestabilit.

Ghiță

PROTAGONISTUL

• cel mai complex personaj din nuvelistica lui Slavici
• personaj „rotund"
• destinul său ilustrează consecințele nefaste ale dorinței de îmbogățire
• este tipic pentru o categorie socială: tipul cârciumarului interesat de bani (REALISM)
• are trăsături condiționate de mediul din care provine.
• DEZUMANIZAREA sa este urmărită prin analiză psihologică.
• evoluează de la TIPICITATE (cârciumarul) la INDIVIDUALITATE (psihologic, moral)

statutul social

• ciamar cinstit → hangiu nelegiuit (construit în EVOLUȚIE)
• oscilează între 2 valori → FAMILIA / BANII
• evoluția sa este anticipată de dialogul soacră - Ghiță din incipit → confruntarea dintre două concepții dif.:
  – bătrâna este adepta valorilor tradiționale
  – Ghiță (capul familiei) dorește îmbunătățirea materială, deschis la noile relații capitaliste din mediul rural.

	STATUTUL INIȚIAL	STATUTUL MORAL, PSIHOLOGIC
statut inițial	• statut favorabil din p.d.v. moral • statut modest în plan social • ciamar sărac, dar om harnic, blând și cumsecade	• sub influența distrugătoare a lui Lică Șamadăul • se înstrăinează de familie • se dezumanizează treptat
statut moral	• soț iubitor • ia în arendă cârciuma cu scopul de a asigura familiei un trai mai bun • armonie	• Lică profită de slăbiciunea lui G. și-l atrage în afaceri murdare. ⇒ decade spiritual și moral

Trăsături esențiale

• dezumanizarea este generată de:
- -> lăcomie
- -> înstrăinarea față de familie
- -> minciună
- -> răzbunare
- -> gelozie
- -> primă

=> pierderea liniștii sufletești și pe viața a „colibei" sale pentru o „fericire" iluzorie: averea.

1. ÎNSTRĂINAREA LUI GHIȚĂ FAȚĂ DE FAMILIE

Scene relevante

-> începe din momentul apariției lui Zică la cârciumă, care îi impune regulile!

-> deși înțelege **pericolul**, din cauza patimei pentru bani, nu se sustrage ispitei câștigului:

„El se gândea la câștigul pe care l-ar putea face în tovărășie cu Zică, vedea banii înaintea ochilor și i se împăienjeneau parcă ochii; de dragul acestui câștig ar fi fost gata să-și pună pe un cârn, doi capul în primejdie"

-> la început, îșI ia mâinile de protecție a fam. importanța Tărmădăului (pistoale, cuțite, pe Mântă)

-> tăcut, devine interiorizat, mohorât, violent

-> îi plac jocurile crude

-> se poartă brutal față de Ana și de copii

-> ajunge să regrete că are familie => nu își poate asuma total rolul de a se îmbogăți alături de Zică

-> devine las, fricos și subordonat în totalitate Tărmădăului

-> se îmbogățește alături de Zică, dar se pierde pe sine

-> distruge imaginea de om cinstit în fața satenilor

-> este implicat (fără să îi dea seama) în
- -> jefuirea arendașului
- -> uciderea femei și a copilului

↳ eliberat pe „cheezie"

-> la pocas joacă „strâmb" => devine complicele lui Zică

-> rare momente de sinceritate: cere iertare soției și copiilor

! -> cheia vieții morale a lui Ghiță este reintrarea trecutului
• -> pierde pe rând încrederea celorlalți, apoi în sine
-> grave <u>mustrări de conștiință</u> provocate de ↗ caracter ↘ judecată
-> se gândește să plece de la Moară ↗ de mândria lumii ↘ de dragul familiei
-> colaborează cu jandarmul Vintea, dar nu este onest în totalitate: îi ofră probe împotriva lui Zică, fără să-i spună că și el îș copiește jumătate din acele sume de bani.

2. DEZUMANIZARE -> ULTIMA TREAPTĂ A DEGRADĂRII MORALE

-> de Paște, <u>orbit de furie</u>, îș aruncă soția în brațele Tănăsăchiului drept mărturie, care i se dăruiește.
-> Ghiță o ucide pe Ana când află:
soțul tandru și responsabil -> cârciumarul capabil de crimă
-> scena este prezentată cu ajutorul ANALIZEI PSIHOLOGICE, naratorul notând gesturi:
• încordare: „Ghiță, cu albeață la față, ca și când i-ar fi secat tot sângele din vine, stătea țintă pe pământ."
• tulburarea: „Deodată el păru ca ieșit din fire și țipă"
• premeditarea: „Intrând, el închise ușa în urma sa, o încuie și aruncă cheia în-un colț."
-> Ghiță este împușcat de Paștă, la ordinul lui Zică.

CARACTERIZAREA INDIRECTĂ

modalități de caracterizare

-> prin fapte: <u>întreprinzător</u>, <u>harnic</u>, <u>plin de inițiativă</u>, <u>determinat</u>
-> prin atitudini: <u>prudent</u>, <u>indecis</u>, <u>vulcanic</u> (uneori) sau <u>închis în sine</u>
-> prin relația cu ↗ Ana: <u>iubitor</u>, <u>tandru</u>, <u>responsabil</u> -> <u>interiorizat</u>, <u>neconvenicator</u>, <u>gelos</u>
↘ Zică: <u>defensiv</u>, <u>expectativ</u>, <u>temător</u>, <u>orgolios</u>

CARACTERIZARE DIRECTĂ

-> de către narator:

• portret moral: „om cu minte", „mereu răsfirat și pus pe gânduri", „urâcios" etc.

• portret fizic: „înalt și spătos" -> „Nu mai era el, omul puternic și plin de viață"

-> de către celelalte personaje:

• Zică: **om de nădejde** - „Tu ești om, Ghiță, om cu multă rază în sufletul tău, și ești om cu minte [...]. Mă simt chiar eu mai vrednic când mă știu alături cu un om ca tine".

• Ana: Ghiță „nu e decât muiere îmbrăcată în haine bărbătești" -> **caracter slab**

MIJLOACE DE INVESTIGAȚIE PSIHOLOGICĂ

analiza psihologică

• notarea reacțiilor de către narator:

-> „urâcios, se aprindea pentru câte-o lucru de nimic, nu mai râmbea ca mai înainte, ci râdea cu hohot, încât îți venea să te miri de el."

• monologul interior

-> „Ei! Ce să-mi fac?... Așa m-a lăsat Dumnezeu!... Ce să-mi fac dacă e în mine ceva mai tare decât voința mea?"

• stilul indirect liber

-> „Dar acești trei ani atârnau de Zică. Dacă se pune bine cu dânsul, putea să-i meargă de minune, căci oameni ca Zică sunt darnici. E numai vorba ce va fi cerând Zică pentru ceea ce dă."

Concluzie - caracterizare Ghiță:

Ghiță este un personaj construit cu obiectivitate, dezvăluindu-se ca un suflet complex, bântuit de dileme, contradictoriu în opțiuni și manifestări, conturat minuțios cu ajutorul tehnicilor de analiză psihologică.

WWW.MARIADIANA.COM

Ana

PERSONAJ SECUNDAR

- mamă și soție iubitoare (în început)
- suferă esențiale transformări interioare odată cu mutarea la han: soție de cismar sărac → tânără bangită

- la început: femeie devotată căminului
  → Ghiță se înstrăinează de ea, deoarece Ana nu-l poate înțelege.
- statutul final: SOȚIE ADULTERINĂ, decadă moral
- moartă de Ghiță prin înjunghiere.

CARACTERIZARE DIRECTĂ (narator): „Ana era tânără și frumoasă, Ana era fragedă și subțirică, Ana era prietenă și mlădioasă"

CARACTERIZARE INDIRECTĂ (vorbe, fapte, gesturi) supusă soțului, până la momentul sărutului: când s-a dăruit lui Lică.

Lică Șămărăul

ANTAGONIST

- personaj secundar, antagonic
- statut: șef al porcarilor (CARACTER TIPIC)
- rămâne pe tot parcursul nuvelei egal cu sine (nu evoluează)
- bun cunoscător al psihologiei umane
- viclean

  => caracter manipulator
- șămărău și tâlhar
- recrutator cu trădători, dar generos cu cei care îl sprijină
- hotărât și crud
- marchează nefast destinul tuturor celor din preajma lui.

→ CARACTERIZARE DIRECTĂ → narator: „«șămărăul», porcar și el, dar om cu stare, care poate să plătească copărașii pierduți ori pe cei furați. De aceea șămărăul nu e numai om cu stare, ci mai ales om arțu și cumpănat"

→ Ana: „om rău și primejdios"

→ CARACTERIZARE INDIRECTĂ (fapte, acțiuni: „obiceiuri")

Maria Dinu WWW.MARIADINU.COM

Relația dintre GHIȚĂ și LICĂ SĂMĂDĂUL

• legătura dintre cârciumarul Ghiță și Lică Sămădăul, șeful porcarilor, dar și al tâlharilor, se află sub semnul ypatimii banilor, dar și al raportului de forțe neechilibrat:

→ amândoi sunt personaje puternice:

LICĂ: lipsit de scrupule; mai abil decât Ghiță

GHIȚĂ: victimă a influenței nefaste a Sămădăului.

• apariția lui Lică tulbură → echilibrul familiei
→ echilibrul interior al lui Ghiță

• portretul fizic al lui Lică evidențiază și trăsăturile morale: asprimea și răutatea:

„Lică, un om de treizeci și șase de ani, înalt, uscățiv și supt la față, cu mustață lungă, cu ochii mici și verzi și cu sprâncenele dese împreunate la mijloc."

• momentul venirii lui Lică marchează începutul procesului ireversibil și DEZUMANIZANT al înstrăinării lui Ghiță de familie.

• Ghiță înțelege de la bun început pericolul => măsuri de protecție

• Ghiță devine complice la șantajele Sămădăului

• Ghiță îl caracterizează direct pe Lică: „Tu nu ești om, Lică, ci diavol."

• Lică este conștient de influența pe care o are: „Tu ești om cinstit, Ghiță, și am făcut din tine vinovat!"

Tema conflictului

→ cap. V

→ 2 caractere tari

→ Lică are o atitudine de stăpân: el face regulile

→ Ghiță încearcă să-și păstreze demnitatea în fața Sămădăului:
„– Lică, tu trebuie să înțelegi că oamenii ca mine sunt slugi primejdioase, dar prieteni neputincioși"

→ Ghiță acceptă treptat înșirarea câștigurilor promise de Sămădău

→ Ghiță îșI distruge treptat imaginea de om cinstit în fața oamenilor, fiind părtaș la șantajele lui Lică.

Duminica de Paște -> Ghiță ajunge pe ultima treaptă a degradării morale
-> o împinge pe Vina în brațele dușmanului, ac. dăruindu-o într-un gest de răzbunare
-> Lică îl aduce pe Ghiță în situația de a-și ucide soția
-> Ghiță este împușcat din ordinul lui Lică
-> cârciuma este incendiată
-> pentru a nu cădea viu în brațele jandarmului Pintea, Lică își zdrobește capul de un copac => puternic și oroglios
=> atunci când este obligat să accepte eșecul, preferă să-și ia viața (trufos)

Concluzie: Conturată pe baza antitezei caracter slab - caracter tare, relația dintre Ghiță și Lică Șfărâcălul stă sub semnul esteticii realiste, ilustrând impactul dezumanizant al banului asupra omului simplu, țăranul devenit cârciumar în satul transilvănean al secolului al XIX-lea.

Moduri de expunere:

- NARAȚIUNEA -> reprezentarea realității obiective
- DESCRIEREA -> caracterizare și fixarea coordonatelor spațio-temporale
- DIALOG și MONOLOG INTERIOR -> mijl. de INVESTIGAȚIE PSIHOLOGICĂ

Stilul narativ -> sobru, concis, fără podoabe

Limbajul
- regional, popular, arhaic, ardelenesc
- proverbial - vorbele bătrânei devenite teze morale ale nuvelei

CONCLUZIE

Moara cu noroc este o nuvelă realistă de mare forță psihologică, urmărind efectele nefaste ale dorinței de îmbogățire și procesul de dezumanizare a protagonistului prin tehnici minuțioase de investigație psihologică.